

INNEN-ONNAN.

Erdélyi irodalom. Azok a küzdelmes évszázadok, amelyek Székelyföld népét szívóssá és elszántan erőssé edzették, kifomálták a sajátos erdélyi lelket is. Erdély lelke mindenkor élő lelkiismerete volt az egész magyarságnak; csodálatos földjének tradíciója van a magyar életben s ezt a százados hagyományt mesterséges határok sem voltak képesek megszakítani, hiszen aki érdeklődő figyelemmel kísérte az utolsó évtized irodalmi eseményeit, hőkkenve tapasztalhatta a tehetséges „Pásztortűz“-gárda diadalmos előretörését, ennek az egységes szellemű írói tábornak új irodalmi korszakot nyitó mozgalmas életét.

Ha irodalmi visszapillantást teszünk, látjuk, hogy a magyar irodalomban mindig volt egy *erdélyi eszmeáramlat*. A székely észjárás, a különös szemlélődés, az apró falvak lakosainak mély humora és lassú pusztulásuk végzetes tragédiája, valamint a székely sors örök problémájának izgató érdekessége: mindez az erdélyi poéták írásainak mintha az oroszos mélység és rejtett szatira felé történő eltolódását eredményezte volna. Az önmagába süllyedt, tépelődő Bolyai; az örök mélység partján kóborló Kemény; a kérlelhetetlen szatirizmusával eget vívó Szabó Dezső: egy-egy arca ennek a forradalmas, vívódó erdélyi léleknek. Káprázatosan gazdag, színpompás, tősgyökeresen székely nyelvük; páratlan szépségű történeteik, mélyen szántó lélek-elemzésük irodalmi megújulás felé vezet. Ebben az új stílus-keresésben természetes, hogy vannak kilengések, szertelenkedések, de ezek

egyrészt a mai vajúdó irodalmi életre, másrészt fiatalságuk forradalmas lelkületére vezethetők vissza.

A mai erdélyi irodalom propagandát jelent s az erre szolgáló irányzatosságok mellett legszembetűnőbb vonása: a székely *góbé* alakjának az irodalomba való bevonultatása. Ez az ifju erdélyi irodalom formájában tulajdonképpen szélsőségek felé hajló dekadenciát mutat, lényegében és irányában azonban az erdélyi magyarság testesült gondolata. A remekbe készült novellák legszebbjei a föld népének az ősi rögért folytatott emberfeletti küzdelmét s e harc közben oly vonzóan előtáruló lelkiségét mutatják be. Nagy eredmény ez, mert a magyar paraszttypusok közül jóformán teljesen hiányzott az *igazi* góbé arca (ahol élt, ott karikaturában élt); s míg Mikszáth írásművészete a Felvidék vagy Móricz Zsigmond-é az Alföld népét már régen megszerettette az olvasóközönséggel, addig a titokzatos hegyvidéki nép mérhetetlen távolságban élt az ország szívéből. Gyallay, Nyíró vagy Tamási Áron újszerű (és valljuk meg: legrokonszenvesebb) falusi alakjaira szükség volt, mert a város nehezen melegedő szívének szeretetét kiterjesztették egy sokáig mostohán kezelt vidék népére.

Az erdélyi íróknak jellemző és közös sajátossága, hogy nemcsak figyelik, megrajzolják s határtalanul szeretik szűkebb hazájuk népét, de csodálatos erővel: *hisznek* is benne. Megható ez a rendíthetetlen hit, amely kifarad írásaikból, s az igaz magyar fajiságot

legöntudatosabban képviselő székelyeknek a nagyvilággal való megismertetése s az íróknak ez a hite: biztosítéka annak a mozgalomnak, amely az erdélyi magyarság jövőjéért küzd.

Amikor jó Turkovits Mihály 1648-ban Debretei Mártonhoz írt levelében a magyar nyelvről szólván „erdélyizmus“-ról tett említést, valószínűleg nem gondolt arra, hogy nemcsak különélő székely nyelv, hanem sajátos székely lélek, gondolat és irodalom is van. A kiválás azóta megtörtént s a varázslatos sziget megindult csodálatos népével, hogy mindenütt kitarja szépségét a megdőbbszent világ elébe.

Mi pedig magyar szívünk szeretetével igyekezzünk megérteni és megszeretni a felénk uszó szigetnek különös, talán különös, de tagadhatatlanul érdekes népét

DOBOS LÁSZLÓ.

Erdélyi Lajos dr.: Magyar nyelvi tanulmányok. (1926. Szerző kiadása.)

Közel egy emberöltőre terjedő szorgalmas munkájának az eredményeit gyűjtötte össze a szerző ebben a most megjelent, összefoglaló jellegű művében. Benne minden nyelvtudomány iránt érdeklődő megtalálhatja a maga csemegéjét, legyen az akár nyelvtörténeti vagy kultúrtörténeti érdeklődés eredménye. Nyelvjárás-tanulmányai a háromszéki nyelvjárásról s főleg a csángókról szóló megfigyelései új szempontok szerint haladó, a népnyelv hatalmas kultur és telepedéstörténeti jelentőségét a maga egész nagyságában felismerő komoly értekezések, bőséges, részint önállóan gyűjtött, részint mások gyűjtéseinek kritikailag megrostált népnyelvi példa-adalékokkal. Ezek az

értekezések újszerű világitásba helyezik a székelységet és a csángókat, azoknak eredetét illetőleg is, amennyiben a nyelvi megfeleléséről és kölcsönös egyezésekből ezeknek a zalavidéki, göcseji, illetőleg a szlavóniai magyarsággal való azonosságára, vagy legalább is ezekkel való nagyarányú érintkezéseire következtetnek. Mint ilyenek, nemcsak a nyelvjárás tudomány, de a történelem és ethnologia, valamint a folklore és néprajz szempontjából is jelentősek.

Mondattani értekezései modern szempontok szerint haladó, lélektani követelményeket is szem előtt tartó, rendkívül értékes kutatások, amelyekben új grammatikus alapon a formális logiia elagott felfogásával szemben szemléletesen és induktíve építi fel a szerző sok súlyos mondattani problémát végleg tisztázó, megtalálásait. Elég legyen csak az ú. n. összevont és kihagyásos mondatok, valamint a ráértés fogalmának a kristálytisztá körülhatárolására rámutatni, amelyek — komoly, tudományos háttérük nélküli fogva — a hatalmas terjedelmű könyv legértékesebb tanulmányai közé tartoznak.

Nyelvtörténeti tanulmányai közül jelentőségben legkiemelkedőbb a gyulafehérvári sorokról írt hosszú elmefuttatás, amely szinte megdönthetetlenül bizonyítja be, hogy a gyulafehérvári sorok nem glosszák, hanem ősi ríthmusban írt verstörédek s így nemcsak egyszerű nyelvemlékek, hanem irodalomtörténeti jelentőségük is komolyan megfontolandó.

A rendkívül tartalmas könyv felsorolt tanulmányait sikeresen egészítik ki nagy nyelvészokról való megemlékezések s egy érdekes gyűjtés a nagy háború mondatánából. Megjelenését őszinte